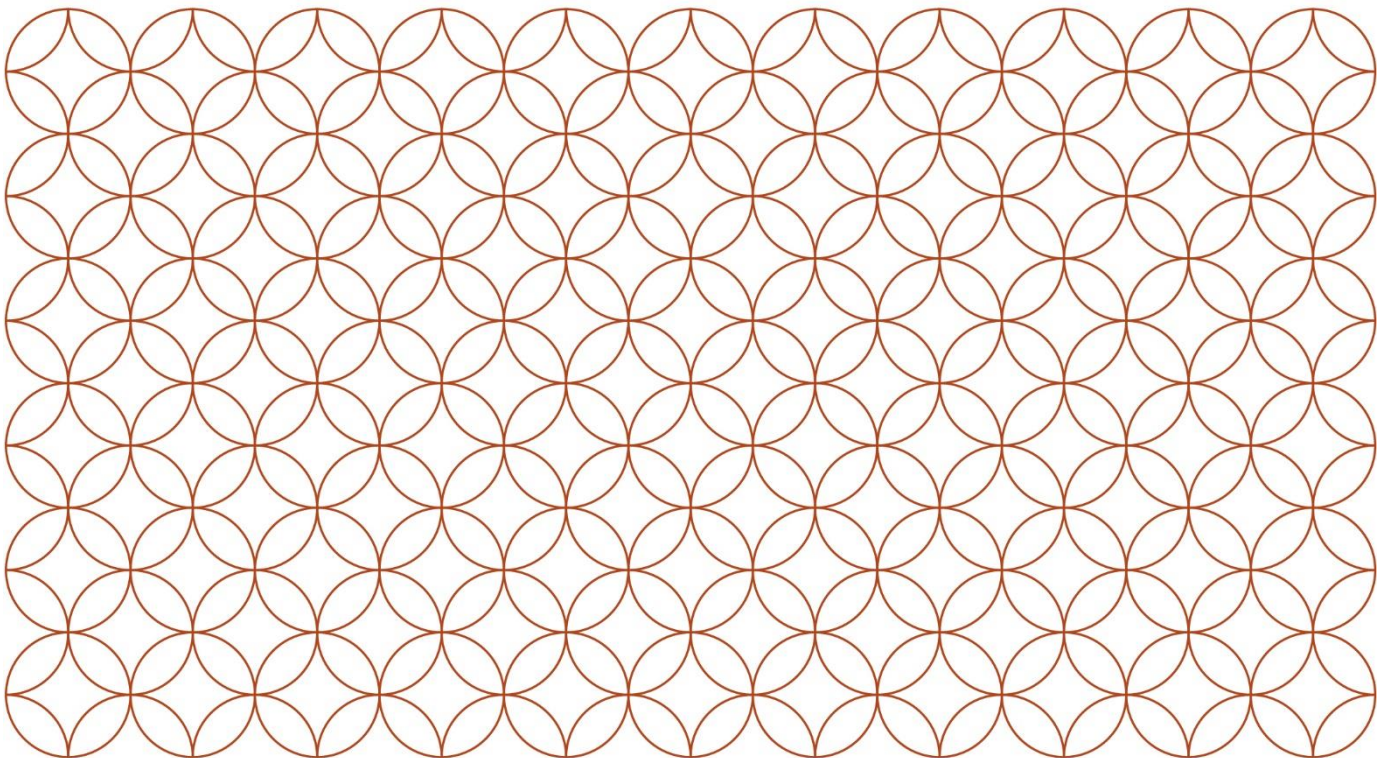

REDOVISNING AV
REGERINGSUPPDRAG

Demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism

Delredovisning regeringsuppdrag

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2023-09-06

Diarienummer, Skolverket 2022:422

Diarienummer, Forum för levande historia 2022/145

Innehåll

1. Uppdraget.....	4
Gemensamt uppdrag till Skolverket och Forum för levande historia.....	4
Demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism	4
2. Samverkan, förankring och spridning.....	5
2.1 Samverkan enligt uppdrag	5
2.2 Förankring genom ytterligare samverkan och samråd	6
2.3 Spridning, information om det pågående arbetet	7
3. Demokratistegen tar form	7
3.1 Modellens innehåll	7
3.2 Rollfördelning mellan myndigheterna.....	8
3.3 Testversion och fortsatt utprovning.....	8
3.4 Nordisk grundkurs i Europarådets ramverk	8
4. Demokratistegen lanseras	9
5. Ett permanent och långsiktigt stöd	9
Referenser	10

1. Uppdraget

Gemensamt uppdrag till Skolverket och Forum för levande historia

I regleringsbrev för 2022 anges att Statens skolverk under 2022 och 2023 tillsammans med Forum för levande historia ska utveckla ett verktyg för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser i skolväsendet, folkbildningen och inom andra delar av utbildning för vuxna. Myndigheterna ska erbjuda målgrupperna processtöd i arbetet med verktyget. Syftet är att motverka antisemitism och andra former av rasism. Utgångspunkt för uppdraget är kunskaper och erfarenheter från arbetet med det norska konceptet Dembra och Europarådets ramverk om utbildning för aktivt medborgarskap (Reference Framework of Competences for Democratic Culture, RFCDC). I uppdraget ska även Skolverket och Forum för levande historia inhämta kunskaper och erfarenheter från Folkbildningsrådet, Statens medieråd och andra relevanta aktörer.¹

Demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism

Myndigheterna har arbetat med en bred ansats utifrån bedömningen att antisemitism och andra former av rasism lämpligast motverkas inom ramen för verksamheternas systematiska arbete med och för demokrati och mänskliga rättigheter.

Vi har valt att kalla verktyget Demokratistegen – en modell för stöd och handledning att organisera, planera och genomföra utvecklingsarbete med demokrati i skolan och inom folkbildningen.

Utgångspunkten för modellen är en förståelse av att arbete med demokrati i skolans och folkbildningen samtidigt utgör både mål och medel – en demokratisk skola och folkbildning stärker ett aktivt deltagande i demokratin. Demokratiarbete inom utbildning avser därför både lärmiljön/skolklimatet samt att barn, elever och deltagare inom folkbildningen får möjligheter att utveckla kunskaper och förmågor för ett aktivt medborgarskap. Detta är i överensstämmelse med att skolans arbete med demokrati beskrivs med perspektiven *om*, *för* och *genom*. Att lära *om* demokrati och mänskliga rättigheter och utveckla förmågor *för* ett aktivt medborgarskap. Att lärandet sker *genom* att grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter genomsyrar lärmiljön.²

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens skolverk, U2022/02898 m.fl. Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Forum för levande historia, Ku2022/00785.

² Politisk information i skolan, (prop. 2017/18:17, sid 30).

Målet är att skolväsendet och folkbildningen i användandet av Demokratistegen stärker demokratin genom att ge bättre möjligheter för barn, elever och deltagare inom folkbildning att utveckla de kunskaper och förmågor som behövs för att aktivt delta i vår demokrati. Med Demokratistegen kan verksamheterna även identifiera utmaningar när lärmiljön inte tillräckligt präglas av demokrati och mänskliga rättigheter – något som motverkar likvärdiga möjligheter att lära och utvecklas.

Skolverkets och Forum för levande historias avsikt är att Demokratistegen ska vara en modell för ett systematiskt arbete med demokratifrågor där verksamheternas egna identifierade utmaningar blir utgångspunkten för utvecklingsarbetet. Till modellen Demokratistegen kan fästas en mängd befintliga och framtida insatser som rör utbildning och demokratifrågor. Demokratistegen avser bidra till ökad samsyn och stöd för ett effektivare arbete med demokrati inom skolväsendet och folkbildningen.

Strategirådets rapport om svenska utprövningen av det norska konceptet Dembra utgör värdefulla kunskaper om hur vi med utgångspunkt i det norska exemplet och Europarådets ramverk kan utveckla en modell för en svensk kontext.³ Bland annat framkommer behov av samsyn om skolans demokratiuppdrag och klargöranden av roller mellan myndigheterna för att i ett gemensamt lärande skapa långsiktiga möjligheter att etablera och utveckla Dembra i Sverige.

Strategirådet och Vilna AB har anlitats för att genomföra två workshops med myndigheterna och ta fram underlag för en gemensam verksamhetslogik.

Europarådets ramverk om kompetenser för demokratisk kultur (RFCDC)⁴ har varit en utgångspunkt för hur anställda i utbildningsverksamheterna kan kartlägga och analysera demokratiarbete i den egna verksamheten. RFCDC ska inte uppfattas som ytterligare en läroplan, utan som ett stöd för att leva upp till målen i läroplanen utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet.

2. Samverkan, förankring och spridning

2.1 Samverkan enligt uppdrag

Myndigheterna har tillsammans genomfört samråd enligt uppdragsbeskrivningen med Barnombudsmannen, Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet, Diskrimineringsombudsmannen, Folkbildningsrådet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Skolinspektionen och Centrum för

³ Processutvärdering av Dembra - Forum för levande historia och Skolverket, Strategirådet 2022

⁴ Om RFCDC på Europarådets webbplats [The Reference Framework of Competences for Democratic Culture \(RFCDC\)](#).

mångvetenskaplig forskning om rasism vid Uppsala universitet. Ett separat samråd har även genomförts med Statens medieråd.

Myndigheterna har utöver detta genomfört samråd med följande civilsammanslagningar; Demokratibyggget, Stiftelsen Expo, Svenska kommittén mot antisemitism och Sveriges elevkårer. Utöver dessa samråd har representanter för Sveriges nationella minoriteter genom Skolverkets stående samråd givits möjlighet att komma med synpunkter och bidrag i myndigheternas arbete med regeringsuppdraget.

2.2 Förankring genom ytterligare samverkan och samråd

I syfte att förankra och utpröva Demokratistegen tillsammans med professioner inom skolväsendet har myndigheterna använt MUCF:s

Demokratimentorsnätverket – ett nätverk av lärare och andra yrkesgrupper i skolan.

För att säkerställa att vi bygger Demokratistegen på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har myndigheterna genomfört samråd med forskare. Professor emeritus Erik Amnå vid Örebro universitet anlätades för att lägga upp och genomföra samrådet där 34 forskare från 17 olika lärosäten deltog.

Myndigheterna har genomfört ett antal ytterligare samråd med Folkbildningsrådet i syfte att kunna förankra och utpröva modellen Demokratistegen tillsammans med utbildningsverksamheter inom folkbildningen. Forum för levande historia genomför i detta syfte även två Dembra-piloter på folkhögskolor.

Med anledning av Sveriges ordförandeskap i IHRA, International Holocaust Remembrance Alliance, och att insatsen utgör en del av Sveriges åtaganden⁵ efter Malmö International Forum on Holocaust Remembrance and Combating Antisemitism genomfördes ett enskilt samråd med World Jewish Congress.

Myndigheterna har etablerat ett erfarenhetsutbyte med Norge som visat intresse av hur Sverige med Demokratistegen utifrån Dembra och Europarådets ramverk utvecklar arbetet för svensk kontext. Medarbetare på Skolverket och Forum för levande historia har besökt Dembra-skolor i Norge och vi planerar för en aktiv svensk medverkan vid Dembra:s 10-årsjubileums-konferens i november 2023. DIS-nätverket (Nordiska ministerrådet) var startpunkten för den första utprovningen av Dembra i Sverige och utgör även fortsättningsvis en given utgångspunkt. Myndigheterna avser fortsätta erfarenhetsutbyte med Norge och andra nordiska länder i fråga om arbetet med Dembra och liknande koncept.

⁵ Outcome Document Pledges presented at the Malmö International Forum on Holocaust Remembrance and Combating Antisemitism, [outcome-document-malmo-forum-211130.pdf \(government.se\)](https://www.government.se/press-releases/2021/11/outcome-document-malmo-forum-211130.pdf)

2.3 Spridning, information om det pågående arbetet

I syfte att sprida information och kunskap om Demokratistegen har myndigheterna i ett flertal sammanhang informerat om arbetet med regeringsuppdraget och vad som är på gång, till exempel vid nordiska skolledarkongressen, skolverkets nätverkskonferens för nyanländas lärande, Europaparlamentets ambassadörsskoleprogram, Vetenskapsfestivalen, Friends dialog-konferens om nationellt enkätsystem och skolklimat samt internationellt för DIS-nätverket, nordiska ministerrådet, vid EPAN i europarådet och i EU working group on equality and values in education and training, EU-kommissionen.

Myndigheternas uppfattning är att Demokratistegen väcker nyfikenhet och intresse, framför allt genom det breda angreppssättet och den systematiska inriktningen.

3. Demokratistegen tar form

3.1 Modellens innehåll

Demokratistegen är en modell för ett systematiskt arbete med demokratifrågor i skolan och inom folkbildningen. Utgångspunkten är de utmaningar och brister verksamheterna själva identifierar. På Skolverkets utbildningsplattform⁶ erbjuder Demokratistegen resurser för kartläggning och analys av verksamhetens arbete med demokrati i såväl undervisningen som i utbildningen i övrigt. I linje med upplägget för ett systematiskt kvalitetsarbete väljs ett fokusområde ut efter en nulägesanalys. Med hjälp av den samling av urval av metoder och material som kommer att ligga på Forum för levande historias webbplats lägger verksamheten därefter upp en plan för utvecklingsarbetet som sedan följs upp och utvärderas.

Fokusområdena kan rymma såväl frågor som rör brister att lärmiljön inte tillräckligt präglas av demokrati och mänskliga rättigheter som att undervisningen behöver utvecklas för att bättre stärka de kunskaper och förmågor som behövs för att ta en aktiv del i vår demokrati. Modellen inklusive samlingen av metoder och material ska kunna utgöra ett generellt stöd som målgrupperna kan använda själva men de verksamheter som vill ha myndigheternas konkreta stöd i utvecklingsarbetet erbjuds handledning. Handledningen i Demokratistegen kan utgöras av enstaka samtal, möten via digitala plattformar eller att anställda på myndigheterna kommer ut till verksamheterna.

⁶ Skolverkets utbildningsplattform är en av flera kanaler för stöd och resurser som Skolverket har för myndighetens målgrupper. [Skolverkets utbildningsplattform](#)

3.2 Rollfördelning mellan myndigheterna

Myndigheterna har med utgångspunkt i den gemensamma uppdraget valt att fördela uppgifter och roller utifrån respektive myndighets erfarenhet, kompetens, inriktning och instruktion. Myndigheterna har en gemensam framtagen kommunikation av Demokratistegen, men olika ansvar i delar. Skolverket har det övergripande ansvaret för att förvalta och utveckla modellen medan Forum för levande historia har motsvarande ansvar gällande samlingen av metoder och material. Skolverkets personal handleder personal i skolväsendet och Forum för levande historias personal handleder folkbildningen.

Genom ansvar i de olika delarna finns förutsättningar för ett långsiktigt och gemensamt arbete med att utveckla Demokratistegen.

3.3 Testversion och fortsatt utprovning

Myndigheterna har under september 2023 tillgängliggjort en testversion av Demokratistegen i syfte att under hösten 2023 genomföra fortsatt utprovning av funktionalitet och innehåll med professioner inom skolväsendet och folkbildningen samt med forskare. Testversionen ger professioner inom skolväsendet och folkbildningen samt de forskare som visat intresse möjlighet att ta del av det innehåll som kommer att göras tillgängligt genom Demokratistegen och ge synpunkter med syfte att säkerställa ändamålsenlighet och användarvänlighet. Forskare med kompetens inom specifika sakområden bjuds in för att säkerställa vetenskaplig grund i Demokratistegens olika delar.

Vid utprovningen av testversionen har Skolverket och Forum för levande historia bland annat undersökt funktionalitet, målgruppsanpassning, avgränsningar och hur målgrupperna uppfattar Demokratistegen i relation till vår uttolkning av de bestämmelser som reglerar verksamheternas arbete med demokrati och mänskliga rättigheter.

Förskolan och anpassade skolformerna inom grund- och gymnasieskola kommer inte att erbjudas stöd inom denna första lansering av Demokratistegen på grund av att modellen behöver anpassas och utprövas ytterligare för att nå dessa skolformer. Forum för levande historia avser genomföra en utprovning mot studieförbund med vissa mindre justeringar.

3.4 Nordisk grundkurs i Europarådets ramverk

Skolverket har genom sin svenska representation i policynätverket EPAN inom Europarådet också tackat ja till ett erbjudande om att tillsammans med Norge ta fram och genomföra en nordisk version av Europarådets grundkurs i ramverket av kompetenser för demokratisk kultur (RFCDC). Kursen kommer att erbjudas både tjänstemän och praktiker verksamma inom fältet utbildning och demokrati i november 2023. Handledare i både Dembra och Demokratistegen kommer att erbjudas kursen.

4. Demokratistegen lanseras

Myndigheterna avser att lansera Demokratistegen kring årsskiftet 2023/24 för möjlig start ute på skolor och i folkbildningen från och med vårterminen 2024. Under hösten 2023 planerar och förbereder vi kommunikationsaktiviteter inför lansering.

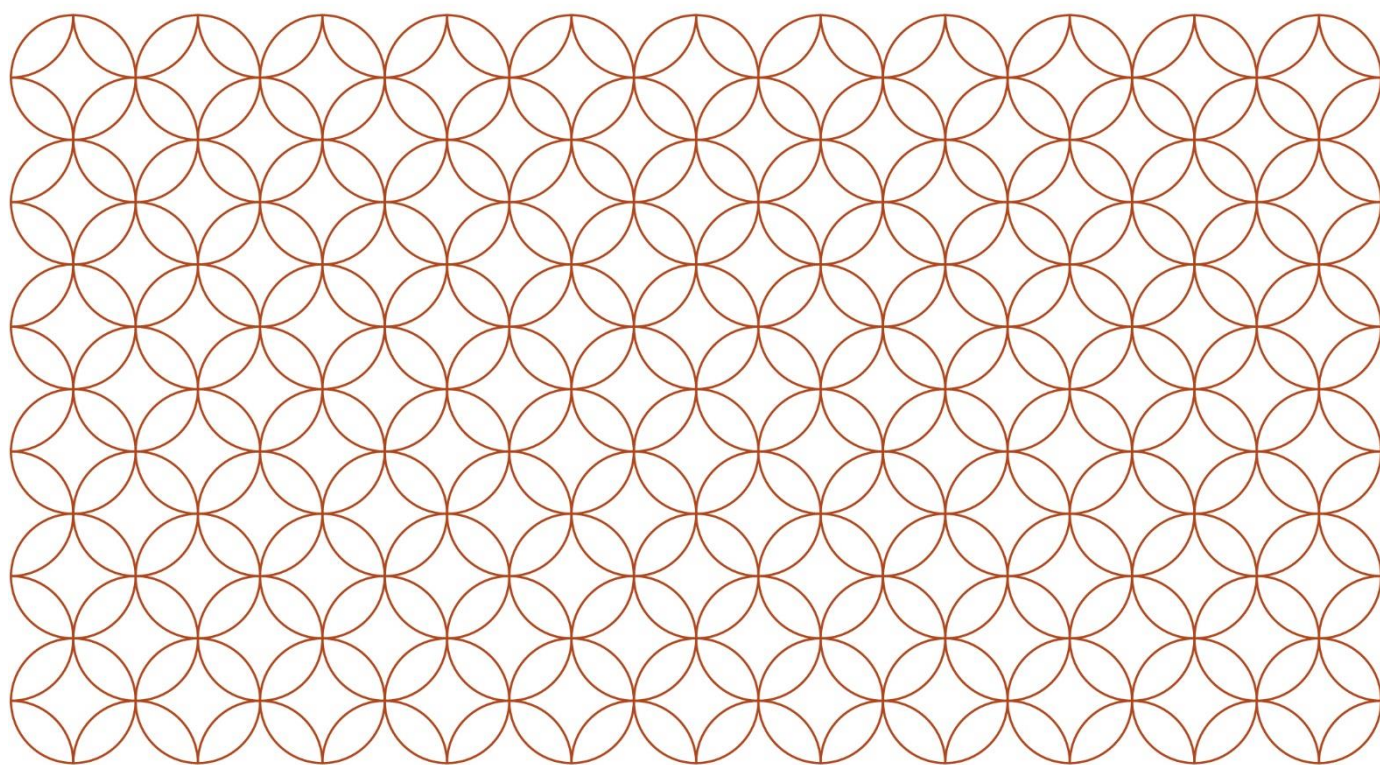
5. Ett permanent och långsiktigt stöd

Både Skolverket och Forum för levande historia avser också efter uppdragstidens slut att fortsätta erbjuda målgrupperna för uppdraget ett långsiktigt stöd. Myndigheterna skulle då också kunna ta fram anpassningar av modellen samt utveckla samlingen av material och metoder för att även kunna omfatta anpassade skolformer samt förskolan.

Vidare finns planer på en konferens hösten 2024 i samband med svenska ordförandeskap i Nordiska ministerrådet och ordförandeskap i DIS-nätverket. Diskussion pågår om att detta skulle kunna vara den första av en årlig konferens på temat *Demokrati i skolan* som genomförs tillsammans med andra myndigheter. Till en årlig konferens av detta slag skulle kunna fästas olika teman. Detta skulle även kunna passa Forum för levande historias samordnande uppdrag om demokratistärkande insatser.

Referenser

- Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens skolverk, U2022/02898 m.fl. Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Forum för levande historia, Ku2022/00785.
- Processutvärdering av Dembra - Forum för levande historia och Skolverket, Strategirådet 2022.
- Avtal mellan Skolverket och Forum för levande historia om uppdraget Demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism (Skolverkets dnr 2.7.4–2022:2511).
- Insats demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism, insatsbeskrivning, Skolverket 2022, dnr 7.5.2–2022:422.
- Uppdrag att utveckla ett verktyg för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser, i samarbete med Skolverket, projektplan Forum för levande historia, projektplan, projektnummer 49172.
- Politisk information i skolan, prop. 2017/18:17.
- The Reference Framework of Competences for Democratic Culture (RFCDC), [Europarådets webbplats](#).
- Outcome Document Pledges presented at the Malmö International Forum on Holocaust Remembrance and Combating Antisemitism, [outcome-document-malmo-forum-211130.pdf \(government.se\)](#)

Skolverket

www.skolverket.se